

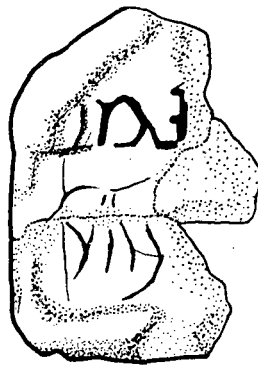
EEN ROMEINS RAADSEL UIT EINDHOVEN

Sinds april 1970 worden door Toxandria, d.i. de afdeling Eindhoven van de Nederlandse Jeugdbond ter Bestudering van de Geschiedenis, archeologische onderzoeken uitgevoerd op de Heesterackers, een relatief hoog terrein, dat gelegen is in de noordoostelijke hoek van de gemeente Eindhoven en dat in het oosten door de Dommel en in het noorden door de Sonse Waterloop wordt begrensd¹). Op 2 november 1971 is daar uit de bovengrond een drietal aan elkaar passende stukjes roodbruin, min of meer ruwwandig aardewerk aan het licht gekomen, waarvan de klei met wat zand is verschaald. Deze hebben deel uitgemaakt van een vreemd voorwerp, dat hoogst waarschijnlijk stamt uit de Romeinse tijd. Aan één zijde is een vermoedelijk Latijnse inscriptie aangebracht. Verder dateren de meeste van de uit Heesterackers afkomstige vondsten uit de Romeinse periode; daartoe behoren o.a. twee munten, een sestertius van Hadrianus (117-138) en een as die wellicht uit de tijd van Domitianus (81-96) is.

Het bewaard gebleven fragment van het merkwaardige terracotta voorwerp (afb. 1-3) is 4.7 cm hoog; de grootste breedte bedraagt 3.4 cm. De achterkant is nagenoeg vlak. Aan de voorzijde is beneden en links nog een groot gedeelte van een 4-7 mm brede rand te zien, die 7.5-11 mm dik is en aan de bovenkant schuin verloopt. Deze begrenst het 6.5 tot 7 mm dikke vlak waarop zich de inscriptie bevindt, die voor het bakken (*ante cocturam*) in de klei is gegrift. De lettertekens zijn op tal van plaatsen beschadigd. Het is niet duidelijk of bepaalde krassen tot een letter behoren of dat ze als een beschadiging moeten worden beschouwd. Hier en daar kan men langs enige streepjes bramen waarnemen van klei, die opzij en omhoog is gedrukt.

Het geheel schijnt een primitief en in miniatuurformaat uitgevoerde nabootsing te zijn geweest van een *stela* of *cippus*, een rechtopstaande platte grafsteen of -plaat, of een votiefaltaar, bekroond met een zadeldak of een driehoekig fronton. Aan de benedenzijde van het fragment is te zien dat voor het bakken daarin met behulp van een spits instrument minstens vier of vijf min of meer kegelvormige gaatjes zijn gestoken, die een grootste diameter hebben van ca. 2.5-4.5 mm en een diepte van resp. (van links naar rechts) 4.5, 6.5, 4, 4 en 5 mm. Men krijgt de indruk dat het miniatuurmonument, nadat het – eventueel in een haardvuur – gebakken was, opgesteld is geweest in een of andere „huiskapel”, waarbij het vastgezet was op een aantal uit een voetstuk stekende kleine pennen of spijkers....

Op het eerste gezicht lijkt het voor de hand te liggen dat het voorwerp, wanneer men het opschrift wil lezen, zo gehouden moet worden dat de afgeschuinde zijde naar boven en de kant met de gaatjes naar beneden is gericht. Dan zou men het begin van een tweetal regels kunnen lezen: DĒ — — / VIH — —, wellicht aan te vullen tot DĒ[AE] / VIH[ANSAE]. Vihansa is de naam van een Germaanse godin, die zoals we van een te Sint-Huibrechts-Hern bij Tongeren gevonden inscriptie²) weten, vereerd is in het land of de civitas van de Tungri, waartoe naar alle waarschijnlijkheid ook het gebied van Eindhoven heeft behoord. Tegen deze opvatting zijn echter enige ernstige bezwaren in te brengen. De D heeft een eigenaardige, bijzonder hoekige vorm. De eerste regel zou verder een kapitale, naar

Afb. 1-3. Fragment van een terracotta voorwerp uit Eindhoven (naar believen te keren).
Schaal 1 : 1: Foto's S.G. Spaan, tek. E.J. Ponten, Nijmegen.

links gerichte E hebben bevat. Zo iets is praktisch alleen mogelijk als deze letter de linker helft van een ligatuur zou hebben gevormd: DĒAE. In dat geval zou echter de Ē schuin naar rechts moeten zijn gebogen, tegen de A aan; het was geen gewoonte, bij het verbinden van een E (Ē) met een A de tweede letter schuin tegen de eerste te plaatsen. In de tweede regel heeft de (cursieve) H een zeer vreemde vorm; dit geldt vooral de rechter „verticale” streep, die aan de onderzijde ver naar links is omgebogen.

Men zou het vlak van de inscriptie ook 180° kunnen keren, zodat de zijde met de gaatjes naar boven is gericht. Dan kan het einde van de tweede regel zonder enige moeite gelezen worden als: ECIT, ongetwijfeld aan te vullen tot [— — F]ECIT= heeft gemaakt. Aan het einde van de eerste regel bevinden zich verder wellicht nog drie letters: — — —CVS of — — —SVS, d.i. vermoedelijk het laatste gedeelte van een persoonsnaam (bijnaam, cognomen?), b.v. Sanuacus of Melausus.

Het woord [F]ECIT biedt wel het meeste houvast ten aanzien van de vraag hoe de inscriptie gelezen moet worden. Bovendien volgt daaruit duidelijk dat het om een Latijns opschrift gaat. Maar de conclusie schijnt verder ook te moeten zijn dat het minuscule voorwerp niet een altaartje of grafmonumentje kan zijn geweest. Dan blijft echter de vraag naar de vorm en de betekenis van het voorwerp, waarvan we slechts een fragment kennen, nog volledig open. Is het een zelfstandig iets geweest of heeft het een onderdeel gevormd van een groter geheel? Hoe en waarvoor is het gebruikt? Het ziet er naar uit dat de hierbij bekend gemaakte vondst uit de Heesterackers uniek is en voorlopig wel een raadsel zal blijven³).

J.E. BOGAERS

- 1) T. van Rooijen, *Brabants Heem* 23, 1971, 74-79; 24, 1972, 147. Vgl. G. Beex, *Brabants Heem* 19, 1967, 186 en 188 (1).
- 2) C.I.L. XIII 3592; A.W. Byvanck, *Excerpta Romana II*, 's-Gravenhage 1935, nr. 1576; J.E. Bogaers, *Helinium* 11, 1971, 235 v.
- 3) De schrijver wil gaarne dank brengen aan het bestuur van Toxandria, in het bijzonder aan de voorzitter van de archeologische werkgroep, T. van Rooijen, Eindhoven, aan W. van der Sanden, Geldrop, oud-lid van Toxandria en kunsthistorisch student, die het problematische stuk ter nadere bestudering naar het Instituut voor Oude Geschiedenis en Archeologie te Nijmegen heeft gebracht, en aan J.R.A.M. Thijssen, biol. cand., Nijmegen, die het woord [F]ECIT heeft ontdekt.